

ROLUL ECONOMIC AL AȘEZĂRII ROMANE MICIA ÎN CADRUL PROVINCIEI DACIA

Liviu Mărghitan

Ivită într-o zonă a Daciei romane despre care însă nu se cunoaște cu deplină certitudine dacă acel spațiu se situase la granița provinciei, sau era mult în interiorul acesteia, așezarea *Micia* își rezervă și ea aceeași ambiguitate în ceea ce privește statutul său juridico-administrativ între celelalte localități ale noii provincii imperiale întemeiată la anul 106 d.Chr. de către împăratul Traian la nordul Dunării carpatice. Ca un veritabil paradox, săpăturile arheologice întreprinse la acest obiectiv din perimetrul agricol al comunei Vețel, județul Hunedoara, cu cât s-au intensificat și extins, cu atât a reieșit că *Micia* a fost cu mult mai cuprinzătoare în teren decât s-a presupus până relativ de curând. La această oră cercetarea definitivă a acestui obiectiv rămâne încă un îndepărtat deziderat al arheologilor, nu numai a celor contemporani nouă ci și a celor din primele cinci decenii ale mileniului următor.

Fiind de-a dreptul surprinzător de extinsă și complexă ca faze de evoluție, așezarea civilă miciană n-a putut fi „epuizată” prin săpăturile sistematice care s-au desfășurat, evident cu unele intermitențe cauzate de două războaie mondiale, pe parcursul a circa optzeci de ani.

Oricât de numeroase ar părea la o sumară privire urmele antice aduse la lumină și prelucrate științific de la *Micia*, încă nu este posibilă o „unificare” a acestora într-un tot deplin încheșat din a cărui analiză să rezulte cu certitudine niște realități ale existenței acestui însemnat centru economic-religios și cultural al căror rol a fost precumpănitor și definitor în de-a dreptul miraculoasa evoluție a acestei așezări și a castrului său.

Din asemenea cauze, în ciuda faptului că pe vastul șantier mician s-au perindat generații succesive de cercetători, înregimentate în colective coordonate de reputați specialiști în ale istoriei antice, echipe de arheologi consistente, dintre care unele au avut parte de o serie de campanii ce au depășit ca durată un deceniu, n-a fost și n-a devenit încă posibilă elaborarea unei monografii exhaustive, deplin fundamentată științific, care să nu mai lase loc unor semne de întrebare.

Aidoma majorității celorlalte studii și articole referitoare la diverse secvențe ale istoriei Miciei, care toate în finalul lor lasă o marjă de incertitudine ce se așteaptă a fi înlăturată de către *viitoarele cercetări*, și materialul nostru, deși e axat pe o prezență *miciană* de-a dreptul exasperant de îndelungată, expune o suită de constatări pe al căror temei se brodează un mănunchi de ... concluzii temporare ce își așteaptă verdictul de la descoperirile arheologice de la *Micia* dintr-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat.

Referitor la extinderea spre est de castru a așezării civile și în prelungirea acesteia a uneia dintre necropolele Miciei, lucrurile sunt încă departe de

elucidare. Ceea ce în anul 1968 mi se părea a fi o stradă¹ era în realitate o succesiune de străzi a căror ax de orientare este pe direcția nord-sud. Trama stradală a Miciei în această zonă era paralelă cu latura lungă estică a castrului, nu perpendiculară pe aceasta cum am presupus. În felul acesta cele opt edificii de pe traiectul actualei șosele Deva-Ilia marcau tot atâtea străzi din care s-a investigat doar câte o singură clădire. Pe cele opt, sau mai mult de opt străzi paralele e verosimil să fi existat circa 300 de construcții gospodărești, fiecare cu particularitățile sale. Nu trebuie uitat nici detaliul că aceste ulițe nu conțineau în partea lor dinspre nord în actualul debleu al căii ferate Deva-Arad, ci ele continuau până undeva foarte aproape de malul sudic al Mureșului (ceea ce însemna că fiecare ar fi avut lungimea aproximativă de 700 sau chiar 800 de metri.

Un veritabil cvartal de locuințe existaseră și în partea de sud a castrului. În acel perimetru, în cadrul căruia s-a făcut descoperirea marelui tezaur de denari, puteau să fie aproximativ 20-25 de clădiri precum și o mică necropolă. Dar, din nefericire întregul sector a avut trista soartă a dislocării prin escavare a întregului grupaj de urme arheologice fără puțința de a fi mai întâi cercetate. Concomitent s-a distrus și toată latura de miazăzi a castrului împreună cu șanțul de apărare, însă aceste două obiective au putut fi investigate de către arheologi².

Recente cercetări (inedite) efectuate în perimetrul dintre latura de nord a castrului și țărmul Mureșului au pus în evidență faptul că centrul comercial și portuar din acest loc a fost de proporții mult mai ample (și a parcurs diferite etape de evoluție încă nu pe deplin încadrabile cronologic) decât au presupus Constantin Daicoviciu și Octavian Floca³, cu mai multe decenii în urmă.

Așadar, până în stadiul actual al cercetării Miciei s-a adus mărturia concretă a faptului că impunătoarea fortificație de piatră romană (cel mai mare castru pentru trupe auxiliare din Dacia traiană) a ajuns la un anumit moment al existenței sale să fie înconjurat pe trei din laturile sale (nordică, estică și sudică) de o amplă și diversificată gamă de construcții civile și religioase. În mod logic, dată fiind această constatare, așezarea miciană trebuia să fi ocupat și o porțiune din terenul situat dincolo de șanțul de apărare al laturii de vest. Este posibil ca urmele antice din acest loc să se găsească la o profunzime mai mare în sol, datorită faptului că terasa pe care a fost edificat castrul coboară cu circa 10-12 metri. Această diferență de nivel a facilitat, probabil, inundări periodice ale Mureșului în urma cărora s-a depus un strat considerabil de aluviuni sub a căror mantie protectoare interesante relicve arheologice așteaptă să fie aduse la lumină.

În alternativa în care e adevărată presupunerea de mai sus ar reieși că *Micia* (așezarea nemilitară și castrul) se extinseseră în faza de maximă dezvoltare

1. Rezultatele săpăturilor au fost publicate în anul 1970. Liviu Mărghitan, Micia a fost un pagus în tot timpul Daciei romane. „Studii și cercetări de istorie veche”, XI, 4, p. 579-594.

2. Octavian Floca, Liviu Mărghitan, Noi descoperiri la așezarea romană Micia. „Ritmuri hunedorene”: 1968, mai, p. 5-7; Octavian Floca, Liviu Mărghitan, Noi considerații privind castrul de la *Micia*, „Sargetia”, VII, 1970, p. 43-57.

3. Constantin Daicoviciu, Micia I. Cercetări asupra castului, „Anuarul Comisiunii” Monumentelor Istorice pentru Transilvania, III, Cluj, 1930-1931, p. 3-43.

pe o suprafață de circa 1,5 sau 2 km², ceea ce pentru o localitate antică, trebuie să recunoaștem, era un fapt cu totul deosebit.

Dar să purcedem la enunțarea cauzelor de ordin economic prin al cărui impuls *Micia* a devenit unul dintre centrele economice marcante din Dacia romană, așa cum nepărtinitor o înfățișează rezultatele săpăturilor arheologice.

În primul rând e necesară precizarea că prin poziția sa geografică *Micia* a fost favorizată din mai multe puncte de vedere. Solul mănăs al luncii Mureșului a facilitat ca relativ curând după ridicarea castrului o serie de coloniști să își poată asigura mijloacele de existență prin practicarea agriculturii. Această ocupație este pusă bine în relief la centrul mician prin numeroasele unelte din fier specifice cultivării solului. Credem că nu este o simplă întâmplare că tocmai aici au fost descoperite coase din fier având o lamă de tăiere de 80 centimetri lungime, exemplare fără egal între uneltele agricole cunoscute pe cuprinsul întregii Dacii⁴. Nu mai puțin interesante și numeroase sunt secerile și sapele de diverse dimensiuni, aflate cam pe întreaga zonă care a fost investigată arheologic până în momentul de față⁵.

Cu siguranță că prosperitatea dobândită din culticarea solului, existând și posibilitatea de valorificare a surplusului prin vânzare la unitățile militare din castrul învecinat, a dus la o rapidă extindere a zonei canabae-lor, și implicit la înmulțirea, numărului de locuitori. De aici au provenit mai apoi noi necesități materiale ce se cereau acoperite pe plan local. Bunăoară, s-a ajuns la necesitatea prezenței în localitate a unei oficine pentru confecționarea de materiale ceramice, îndeosebi vase din lut ars. Această cerință a fost îndeplinită prin constituirea, la o dată care nu poate fi precizată, a grupului de cuptoare ce s-a descoperit pe malul Mureșului la nord-est de localitate⁶. Dar, se pare că în alternativa că aceste cuptoare pentru ars vase din lut ar fi funcționat cvasiconcomitent producția ar fi depășit substanțial necesitățile stricte ale așezării. Pentru ca oficina să poată funcționa era necesară o piață mai largă de desfacere a produselor sale. Relativa apropiere de Ulpia Traiana Sarmizegetusa și de Apulum se pare că ar fi favorizat pe negustorii de produse de olărie. Cuptorul mare, numerotat de către cercetători cu nr. 1, în care erau puse la ardere materiale ceramice de mari dimensiuni ca de pildă țigle și cărămizi s-a dovedit a fi suficient pentru acoperirea nevoilor locale, deoarece produsele finite erau dificil de valorificat la distanțe mai mari. Din acest motiv este unic în așezare și a fost menținut în funcție vreme îndelungată, după cum dovedesc reparațiile sale succesive. Cu totul alta a fost situația producției vaselor de transportat. Cerințele unei piețe extinsă teritorial au adus la construirea a mai multor cuptoare, patru la număr (dar nu este exclus ca ele să fi fost ceva mai numeroase, dar nu au putut deocamdată să fie reperate în teren). În tot cazul aria teritorială în al cărui perimetru au pătruns pe calea negoțului produsele

4. În parte inedite. Consemnate de noi în *Din trecutul de luptă al țăranimii hunedorene*, Deva, 1967, p. 59.

5. Material inedit păstrat în depozitele Muzeului Civilizației Dacice și Romane Deva.

6. Octavian Floca, Ferenczi Ștefan, Liviu Mărghitan, *Micia. Grupul de cuptoare romane pentru ars ceramică*, Deva, 1970.

ceramice realizate la *Micia* pe care le aflăm nu doar în localitățile de epocă romană ca Germisara, Aquae, Petris ș.a. ci și în cadrul *villae*-lor *rusticae* descoperite în aria hunedoreană la Deva, Cârjiți, Lăpușnic, Strei, Călan ș.a. Nu ni se pare deloc exclusă eventualitatea ca mai toate centrele romane de pe valea Mureșului Inferior, până la *Prathiscum* (Szeged) să se fi „aprovizionat” cu recipiente pentru uzanța gospodărească cotidiană achiziționate de la atelierele *Miciei*.

O importanță economică aparte a avut-o cu siguranță portul de pe Mureș. Antrepozitele sale identificate prin investigațiile recente denotă o intensă activitate transitorie de mărfuri ce erau transportate cu ajutorul feluritelor tipuri de ambarcațiuni. Fiind asigurată o puternică pază militară, portul mician era poate una dintre etapele de marș a acelor caravane de luntrii care navigau pe Mureș-Tisa și Dunăre.

Nu este exclusă nici utilizarea de către negustori de cereale din Micia a acestei căi de navigație aducătoare de respectabile venituri bănești. Marele tezaur de la sudul castrului mician o dovedește cu prisosință că au fost posibile serioase acumulări de capital,⁷ bani care în ultimă instanță au favorizat efortul constructiv civil din cadrul așezării. Prosperitatea economică e pusă în evidență de cele aproape 80 de monumente funerare din piatră recuperate din necropolele *Miciei* (dintr-un total de circa 170 de felurite inscripții)⁸. Chiar și proporțiile impresionante a băilor publice de la Micia, situate în imediata vecinătate a portului, se pot corela într-o oarecare măsură și de fluxul activităților negustorești ale acestei localități.

Prin numărul relativ mare de locuitori, civili și militari, *Micia* reprezenta și o piață de desfacere pentru o întinsă zonă a Daciei romane în care nu mai era o altă localitate de o asemenea mărime. E verosimil ca aici să fie organizate veritabile târguri ce se organizau în diferite perioade ale anului. Aceste afluxuri de populație contribuiau la desfacerea unei ample vieți comerciale cvasilocale, al cărei pulsar era așezarea romană de la Vețel.

O altă contribuție esențială pentru activitatea economică a ținutului vest hunedorean din antichitatea romană, fiind un factor de stabilitate socială, era garnizoana militară din castru. Sub oblăduirea acestei forțe armate aria de sub jurisdicția militară a *Miciei* a fost scutită de devastările unor invazii din exterior. Așa cum rezultă din cercetările de până acum efectuate la castru se pare că acesta nu a suferit nici o distrugere în cei peste 170 de ani ai existenței Daciei și mai apoi a Daciilor romane. În corolar, nu vedem nici un motiv de a nu accepta ipoteza că nici așezarea civilă din preajma acestui castru nu a fost nici o dată trecută prin foc și sabie de către incursiunile ce s-au abătut din partea carpiilor asupra teritoriilor romane nord-dunărene. E posibil să fi fost așa, deoarece *Micia* nu e situată pe principala arteră de comunicații a Daciei, iar orașele Ulpia

7. O publicare relativ sumară în „Studii și cercetări de numismatică”, VIII, 1984, p.119-127 (C. Petolescu, L. Mărgăritan).

8. Ioan I. Russu, Octavian Floca, Volker Wollmann, *Inscripțiile Daciei romane*, vol. III, partea a 3-a, București, 1984, p. 55-191.

Traiana și Apulum să fie reprezentat pentru năvălitori prăzi îndeajuns de bogate pentru a se mai abate și către relativ îndepărtatul târg mician. Rămasă intactă, *Micia* a putut să contribuie la o mai rapidă refacere a pustiirilor năvălitoare ce devastaseră ținuturile cu care aceasta se învecina.

Cu siguranță că viitoare cercetări arheologice vor aduce în lumină și alte aspecte privind rolul economic al Miciei în Dacia traiană.

**THE ECONOMIC ROLE OF THE ROMAN SETTLEMENT MICIA
AS PART OF THE DACIA PROVINCE**

Abstract

The study highlights that Micia was an important economic centre as part of Dacia Province. This settlement benefited by good conditions for development because it was placed in an agricultural zone. At the same time it was an important centre for burnt earthen-pot production.

The settlement participated in the commercial life of Traian Dacia through the Mician harbour by the Mureş river.

The Roman camp placed in this zone contributed to economic development of the West side of the Roman Dacia. The troops of the Roman camp supervised the peace in zone, essential factor for an increasing economic activity.

Archaeological researches proved that the civil settlement had a great extension. The locality had streets longer than one kilometre, temples, public baths, bid administrative buildings, even an amphitheatre (it is the discovered until now in Dacia).

At the same time have discovered some installations for ceramic materials burning. These installations produced worship objects (Roman divinity statuettes), diverse domestic plates, bricks and tiles for the roofs of the houses.

The big number of marble and usually stone architectural representations consisting of natural dimension statues, funeral linos, medallions on which are sculptured the busts of the defuncts, the monuments of „stella” type proves the existence, at Micia, of one or more workshops for the artistic process of stone carving.

Discovery on the bank of the Mureş river of a real harbour where there are big stores for goods certifies an intense commercial activity which exceeded the commercial changes for local necessities.

A treasure of almost 3000 pieces of Imperial money suggests the possibilities for some of Micia's inhabitants to accumulate capital from their activities.